

סקירה היסטורית על מעמד הרפואה המשלימה בישראל

מעמד החוקי של הרפואה המשלימה בישראל אינו מוסדר בחקיקה. ההזיקקות לרפואה המשלימה לענפיה מחד ואזהרות הממסד הרפואי ובתי המשפט מאידך מפני נזק אפשרי לחולים הפונים לעזרת מרפא בשיטות לא קונבנציונליות, מחייבות להסדיר את הנושא בחקיקה. כפי שיפורט להלן, עד היום עסקו בנושא מס' ועדות ציבוריות ללא פתרון חקיקתי ראוי לשמו.

ועדת אלון (1988) הגדירה את המצב החוקי של הרפואה המשלימה בישראל ל"רחוק מלהשביע רצון וקבעה כי לרוב המרפאים העוסקים בריפוי בשיטות הרפואה המשלימה אין מעמד חוקי ואין פיקוח על פועלם והכשרתם המקצועית, כך שלכל מרפא, הישר בעיניו יעשה, ועדת אלון ביקשה בהמלצותיה לשנות את החוק בדבר הרישוי לעסוק ברפואה ולהתאימו לשני עקרונות יסוד הכוללים את זכות האדם לבחור ולהחליט בידי מי הוא מפקיד את הטיפול הרפואי לו הוא זקוק, וכן עקרון שלום הציבור וטובתו. מטרת הסדרת שירותי הרפואה המשלימה ע"י העיקרון האחרון, היא למנוע סכנה ונזק אפשריים לבריאותו של האדם. המלצות הועדה, באו למנוע את האפשרות שהפונים לטיפול באחד מענפי הרפואה המשלימה, יינזקו מחמת אבחון וטיפול לא נכון במחלה או כתוצאה מהפסקת הטיפול הקונבנציונלי ו/או אי קבלתו כלל.

שינוי חקיקה שיוסד המשרד הבריאות בהצעת חוק מטעם הממשלה, שפורסמה באוקטובר 1993, כלולים כמה סעיפים בנוגע לעוסקים ברפואה משלימה בין היתר למי שאינו רופא מורשה לעסוק בפדאטריה ובכירופרקטיקה, אם נתקיימו בו תנאים מסוימים של הכשרה מקצועית, תקופה התנסות ובחינות, איסור פרסום על כל אדם העוסק או המציג עצמו כמוכן לעסוק בריפוי, באבחון או בטיפול באדם הסובל מחולי או מפגיעה גופנית או נפשית.

לנוכח הפנייה ההולכת וגדלה של הציבור לסוג רפואה זו בישראל, עמד עניין מעמדה של הרפואה המשלימה, על סדר היום בארץ עם הקמתה של ועדה לבדיקת המגבלות לעיסוק בדיקור על ידי משרד הבריאות.

ד"ח מבקר המדינה אחר שלא הייתה כל תגובה מעשית להמלצות כ 7 שנים לאחר שהגישה ועדת אלון את הדו"ח, התייחס לכך גם מבקר המדינה. בדו"ח מבקר המדינה מס' 46 משנת 1995. בו סקר את מעמדה של הרפואה המשלימה בישראל. מעיון בדו"ח המבקר, עולה כי משרד הבריאות, לא יישם את מרבית מסקנותיה של ועדת אלון כפי שהיה צריך לעשות וטיפול בשני נושאים בלבד.

פיקוח משרד הבריאות על הרפואה המשלימה [1] חרף המלצות הוועדות הציבוריות ודוחות מבקר המדינה אין עדין הסדר תחיקתי של הנושא. לא קיים כל פיקוח ממסדי, מוסדר, על העוסקים ברפואה משלימה וכל אדם יכול, באופן תיאוריטי, לפרסם עצמו כמטפל בתחום זה או אחר של הרפואה המשלימה ולהזמין את הציבור הרחב לקבל את שירותיו.

בישראל, אין מוסדות אקדמיים מוסמכים ומוכרים ללימודי רפואה משלימה, אשר במסגרתם ניתן לקבל תואר ממוסד החינוך / הבריאות, המסמך את מי שהוסמך לעסוק ברפואה משלימה, לאחר שעמד בדרישות שנקבעו לצורך כך. עד היום, לא הוגדר בחוק מעמדם של העוסקים ברפואה משלימה ולמעשה לא מתנהל רישום כלשהו במשרד הבריאות. כמו כן אין בנמצא דרישות וקריטריונים להכשרה של העוסקים במקצועות הרפואה המשלימה.

בהיעדר חוק המסדיר את מעמד הרפואה המשלימה למקצועותיה השונים, משרד הבריאות אינו מכיר במעמד המקצועי של מי שעוסק ברפואה המשלימה. בהעדר הכרה ממסדית, אין כל חובה חוקית על בעל מקצוע להשתלם מקצועית או לעמוד בבחינות של מוסד ממלכתי ולמעשה די בידיעה מינימאלי והתמצאות חלקית בתחום מסוים כדי שבעל מקצוע ברפואה משלימה יציע את שירותיו לציבור המתרפאים. יתרה מזאת, למוסדות הבריאות אין חובה חוקית לדון בתלונות של הציבור אודות מטפל מסוים ברפואה משלימה ובפועל אין מוסדות הבריאות עוסקים בכך.

למרות חוסר המעמד הרשמי קנתה לה הרפואה המשלימה אחיזה של ממש בתרבות הצרכנית והרפואות של הציבור. משרד הבריאות מכיר ברשימה ארוכה של מטפלים מתחום הרפואה המשלימה. בקופות חולים ובמרכזים רפואיים רבים ניתנים טיפולים רפואיים כחלק משירותי הרפואה המשלימה ובין היתר טיפולי הומיאופתיה, רפואה סינית, רפלקסולוגיה, שיאצו, כירופרקטיקה, אוטואופתיה נטורופתיה פרוי באך, דיפנוזה, פלדנקרייז, רפואה אנתרופוסטרפית, טווינא, נירולטרפיה, אוטואופתיה, טיפול תרופתי, ניקוח לימפט, פאולה, קרניו סקראל תרפי, אנטאי, טיפול להסרת אלרגיה, עיסוי הוליסטי ועוד. בכך ממסדת המערכת הרפואית את הרפואה המשלימה, ומכירה, בשלב זה למרות שהרפואה המשלימה נתפסת כבת חריגה של הרפואה הקונבנציונלית, הרי בכך ממסדת המערכת הרפואית את הרפואה המשלימה במקצועות שיש להם ביקוש ותמורה כלכלית בצידה.

העיסוק ברפואה מוגבל לרופאים מורשים בלבד. סעיף 3 (א) בפקודת הרופאים קובע: "מי שאינו רופא מורשה לא יעסוק ברפואה ולא יתחזה, במפורש או מכללא, כעוסק ברפואה או כמוכן לעסוק בה. הרופא המורשה הוא מי שי לו רישיון, היתר זמני, היתר מוגבל או רישיון מיוחד שניתן לפי סעיפים 1 ו 2 לאותה פקודה. אך גם לכלל זה יש חריגים, המנויים הן בסעיף 3 (ב) (וסעיף 59 (א)). בהתאם סעיף 3 (ב), אין מניעה שאדם יטפל בחולים, כל עוד מתבצעת העבודה תחת פיקוחו הישיר של רופא מורשה. הרופא אינו חייב לעמוד לצידו של אותו בעל מקצוע, מספיק שהפנה את החולה אליו תוך מסירת אבחון והוראות טיפול.

בשים לב לסרבול הליכי החקיקה מחד וסמכות מנלל משרד הבריאות על פי סעיף 2 לחוק זכויות החולה להכיר בבעלי מקצוע ל"מטפל" בשירותי הבריאות הוצע שהועדה תמליץ על רשימת מקצועות אשר ניתן להחיל את חוק זכויות החולה עליהם לפי קריטריונים שתקבע הועדה.

משמעות התיקון היא הכרה פורמאלית (דה יורה) במקצועות אשר הועדה תמליץ עליהם כמקצועות בריאות אשר חוק זכויות החולה חל עליהם ומאידך תשלל ההכרה באותם מקצועות שלא יכללו ברשימה. ההכרה במקצועות חלל תכשיר את הכרתם על פי חוק ביטוח בריאות ממלכתי תשל"ה 1995 וקופות החולים יוכלו להעסיק מטפלים במקצועות אשר ברשימה. מוצע שהועדה תקבע קריטריונים להכרה במקצוע מסוים לרבות הכשרה לקבלת תעודה, השתלמויות חובה וחובות ביטוח אחריות מקצועית. הסדרת הנושא כאמור יחסוך את הסרבול החקיקתי ויהווה הסדר ביניים עד לחקיקת חוק מקצועות הבריאות אשר יסדיר את נושא הרפואה המשלימה לצד ההסדר הקבוע בפקודת הרופאים ובחוק זכויות החולה כאמור.

לסיכום, בשל אילוצים נוצר מאיתנו להרחיב בנושא אולם, ניתן לעיין במאמרים הרבים ובעיקרם המאזכרים מטה.

- [1] ר' עו"ד י. דייוויס, אחריות מקצועית של מטפלת הרפואה המשלימה, רפואה ומשפט, ספר היוכל, נובמבר 2001
- עו"ד גלעד נוה עו"ד הודיה קין, ראש צוות הכנסת מרכז המחקר והמדע 2 בפברואר 2010
- עו"ד סתיו מאור, "מדוע לא מכירים בי?" רפואה ומשפט גיליון 46 יולי 2012
- אפרת רוזן בסיוע מכללת סמינר¹ הקיבוצים אגף לימודי רפואה משלימה

אודותינו

היסטורית, הארגון הוקם בשנת 2010. הוא מאחד את המכללות המובילות בישראל העוסקות בהוראה הוליסטית / רפואה משלימה בכל הגישות השונות שלה. התחומים העיקריים הם: נטורופתיה, רפואה סינית מסורתית, תזונה טבעית, פסיכותרפיה גוף מכוון, הומיאופתיה, אירודודה, עיסוי כל הסוגים, אימון הוליסטי, ונושאים אחרים. הארגון רשום בישראל ברשם עמותות כמוסד ללא כוונת רווח ושמו הרשמי הוא: "ההתאחדות הישראלית לבריאות משלימה".

- קריטריונים עיקריים לחברות ולקבלה של מכללה כדי להיות חברה בארגון, חייבת לעמוד בכל הקריטריונים והדרישות הבאים:
- המכללה חייבת להיות קיימת לפחות ארבע שנים ויש לה מחזור לפחות אחד מבוגרים באחת הפקולטות של ארבע השנים.
- מכללה עם רמה גבוהה של יכולות הוראה, כפי שאומתה על ידי הארגון.
- מכללה שמקבלת את הכללים האתיים ומוסריים של הארגון.
- מכללת שצוות ההוראה בעל ניסיון מתאים גם בהוראה (לפחות שלוש שנים), ובניסיון קליני (וגם, לפחות שלוש שנים).
- מכללה בלי תביעות משפטיות שעלולה לפגוע בשמו ופעילותו של הארגון הטוב.
- מכללה שמתחייבת להשתתף בכל הנטל הכספי הנובע מחברותה בארגון.

קריטריונים עיקריים לחברות ודרישות לקבלה של מורים ממכללה כנאמנים בארגון מורים מטעם מכללה שעונים על הדרישות מצוות ההוראה, יוכלו להימנות כנאמני הארגון ולהם תהיה זכות הצבעה בכפוף למשמעת המכללה אותה הם מייצגים ..

- רק הארגון, יקבע את הנושאים שילמדו, כמו גם התוכן והיקפם, תוך חתירה מתמדת לשמירה על הרמה הגבוהה ביותר של הוראה. תוכניות לימוד אלה מהווים את "עמוד האש" לכל מכללות חברות בארגון. ההוראה של נושאים השונים מבוססת על הרמה הגבוהה ביותר של כללים אתיים ומוסריים לתלמידים להכין אותם להתנהגות אתית ומוסרית כמתרגלים / מטפלים עתידיים. כמו כן, כללים ראויים ואתיים של התנהגות שייקבעו בין המכללות.

הארגון נמצא בתהליך של בנייה של רשת עולמית של שיתוף פעולה עם ארגונים דומים. יחד עם ארגונים אלה, בכוונת הארגון לקיים יחסים לחילופי ידע ומרצים לצורך שדרוג רמת ההוראה, נושאים, תוכן, וכו'.

- לארגון יש מסגרת של ארגון כנסים תקופתיים בינלאומיים ובין לאומיים מקצועיים.
- הארגון מעודד את החברים לבצע את המחקר בתחומים שונים של בריאות הוליסטית ורפואה.
- הארגון הוא בתהליך של פרסום כתב עת, כנראה חציוני ("קרן לבריאות ורפואה הוליסטית/משלימה" שם זמני). כתב עת זה יכיל מאמרים על חיים, בריאות ורפואה מנקודת מבט הוליסטית של נוף ושילוב מהוסס עם רפואה מערבית. כל הפרסומים יהיו ברמה הגבוהה ביותר, כמקובל בעולם האקדמי.
- הארגון מעודד את כתיבת ספרים בנושאים על חיים, בריאות ורפואה מנקודת המבט הוליסטית, וכן על שילוב עם הרפואה המערבית.

לארגון יש את המבנה ומסגרות הבאים:

נשיא, (שיבחר מאחת מכללות חברות בארגון/גורם חוץ)

מנכ"ל מנהל מקצועי

- מועצת מנהלים ניהול של הארגון, מורכב מנציג אחד מכל מכללת חברה בארגון.
- ועדת הוראה, אחראית לתכנים נלמדות ופיקוח של מערכות הוראה במכללות.
- ועדת אתיקה, אחראית על הקוד האתי במערכות הוראה.
- ועדת קשרי חוץ עם גורמי חוץ.
- ועדה העוסקת בארגון כנסים.
- גזבר, אחראי לניהול הפיננסי של הארגון.
- ועדת ביקורת.
- ועדת מחקר.
- ועדת עורכים של כתב העת של הארגון

רשימת ספרים

- לחיות בריא חיים, בריאות, רפואה וחולי בראיה הוליסטית, פרופ' אבשלום מזרחי, פוקוס ישראל 2003
- רפואה משלימה ואלטרנטיבית פרופ' יהונתן הלוי 2005
- אוכל טוב לילדים ד"ר סטאנו, לאכול נכון מהרגע הראשון הילה נוה, יפה פרנקל.
- מדריך ישראלי השלם לתוספי מזון ד"ר אודי בר, יפה שיר רז
- ילדות בריאה בריאות וחינוך ילדים לאור האנטרופוסופיה ד"ר אבישי גרשוני.
- דיאטת סאות פיץ' אגטסטון ארתור, ד"ר מטר טריווקס
- להרגיש צעיר מדריך תזונתי לאוכלוסיה המבוגרת ד"ר דבורה אריוביץ, מיתוס הומאופתיה המדריך השלם אנדרו לוקי.
- צמחי מרפא אודי פנילופי.
- רפואת הצמחים מינה פראן, יריד הספרים 2006.
- התחדשות, ד"ר פנינה בר סלע 2007.
- האנציקלופדיה לרפואה אלטרנטיבית ורפואה משלימה, שי פרי ועמי יששכר, ליאור שרף ישראל 2002.
- לבריאות תזונה ובישול בדרך הטבע, מאת זהורית שייחי בלום 2001.
- טיפול במחלת הסרטן, קובץ מאמרים על דרכי טיפול אלטרנטיביות, 1999.
- המדריך השלם לתזונה בהיריון ד"ר עמוס בר 2007.
- רפואת צמחים קלינית גל מ.ראן מורן 2006.
- פיטותרפיה מודרנית ומסורתית יניב מורסיאנו וחיים לין מורן 2006.
- נטורופתיה כח הריפוי, ד"ר גילית שטיינר.
- לבריאות מיטבית נטורופתיה ד"ר הילה גבע אבירם.
- אבחון וטיפול בפרחי באך ד"ר זיו מאיר.
- האנציקלופדיה החדשה לריפוי טבעי ד"ר ג'יימס באלך M.D.
- ד"ר מארק סטנגלר N.D. עריכה פרופ' אבשלום מזרחי, 2006.